

Titel Historien om Danmark: Enevælde og oplysningstid

Tema: Det moderne Danmark
Fag: Historie
Målgruppe: Mellemtrin og udskoling

En dansk dramadokumentarisk tv-serie: DR1, 60 min., 2017.

Faglig relevans/kompetenceområder

Denne tv-serie kan bruges som baggrunds-appetizer til et undervisningsforløb i historiekanonpunkterne "Statskuppet 1660", "Stavnsbåndets ophævelse" og "Ophævelse af Slavehandlen" som primært udspiller sig fra slutningen af 1600-tallet til begyndelsen af det 19. århundrede. På overbevisende faglig facon får eleven indblik i tiden før og under magtskiftet i 1660, baggrunden for oplysningstiden og konsekvenserne med ophævelsen af både Stavnsbåndet og slavehandlen. Påvirkning af det danske samfund fra udlandet fx Den franske Enevælde og Den engelske Borgerkrig er fravalgt i denne tv-serie.

Forenkede Fælles Mål honoreres i historie under især kompetenceområdet "Kronologi og sammenhæng" og "Kildearbejde", da tv-serien undervejs forholder sig til bl.a. slaveriets omkostninger i for- og nutiden.

Ideer til undervisningen

Læreren kan stille vejledningens 5 elevspørgsmål efter visningen, og for at lette lærerens forberedelse rummer vejledningen også svar på elevspørgsmålene. Læreren kan selv flytte spørgsmålene over i andet format, samt omformulere og bruge spørgsmålene mere målstyrende.

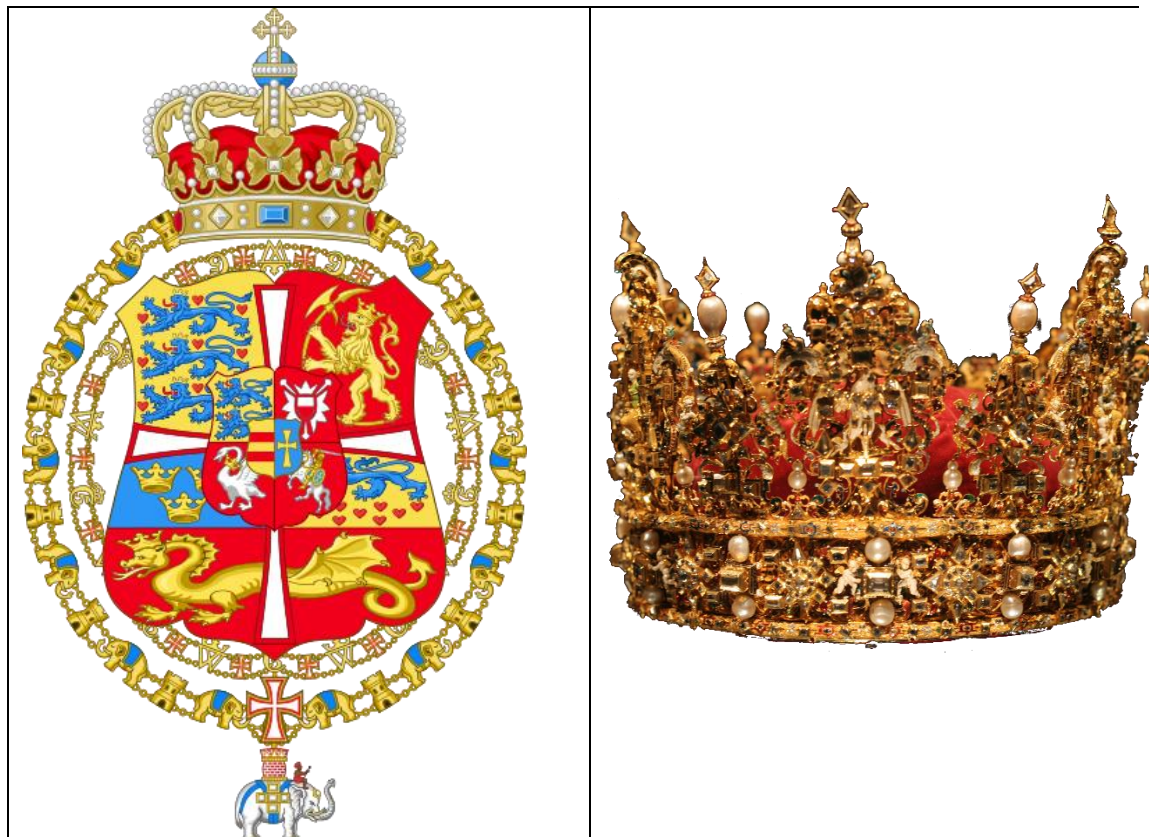
1. Kongen blev enevældig i 1660. **Hvem blev tabere og vindere i dette statskup?** (Kig evt. på disse befolkningsgrupper: konge, adel, borgere og bønder) og hent information fra tv-udsendelsen samt tekstafsnittet nedenfor fra Jens Engbergs "Danskernes historie", Dansk historielærerforening, 1984, s. 50.

"... Statskup

Nogen skulle betale for den tabte krig. Godsejerne stod ikke så stærkt mere. Dels var det blevet dårligere tider, dels var der mange, der var vrede over, at en del af dem var stukket af under krigen, skønt de fik deres forrettigheder for at forsvare landet. Omvendt var købmansklassen blevet stærkere. Navnlig i København fandtes efterhånden en gruppe storkøbmænd, som staten havde lånt store beløb af før og under krigen. Ved en alliance mellem kongen og købmændene kunne regeringsformen derfor ændres ved et statskup. Det skete i 1660. Hvad Christian 2. havde forsømt i 140 år før, det lykkedes nu. Kongedømmet blev arveligt, kongen blev enevældig. Det betød, at han på papiret fik al magt, men han måtte som før regere gennem embedsmændene. De hidtidige godsejerfamilier mistede eneretten til politisk magt og til embeder. De måtte nu finde sig i, at storkøbmændene også kunne blive godsejere.

For de rige købmænd betød det nye system, at de kunne avancere socialt, de kunne få embeder og etablere sig som landoverklasse. For danskerne selv skete der ikke større ændringer, for dem blev livet og arbejdet ikke synderligt anderledes af, at kongen nu var arvekonge, eller af, at de kunne få nye godsejere. I det store og hele må statskuppet dog betegnes som et fremskridt. Et forældet godsejere styre blev fjernet, et mere effektivt administrationssystem indført. Den sociale retfærdighed blev ikke større, men vilkårligheden i uretfærdigheden blev mindre udtalt..." Engberg, 1984, s. 50

2. Find ud af, hvad de enkelte dele af Frederik d. IV's rigsvåben betyder, og undersøg dernæst forskel og symbolik i de to kongekroner, til venstre den enevældige Frederik d. IV og til højre Christian IV. (Rigsvåbenet blev benyttet ca. 1559-1699)

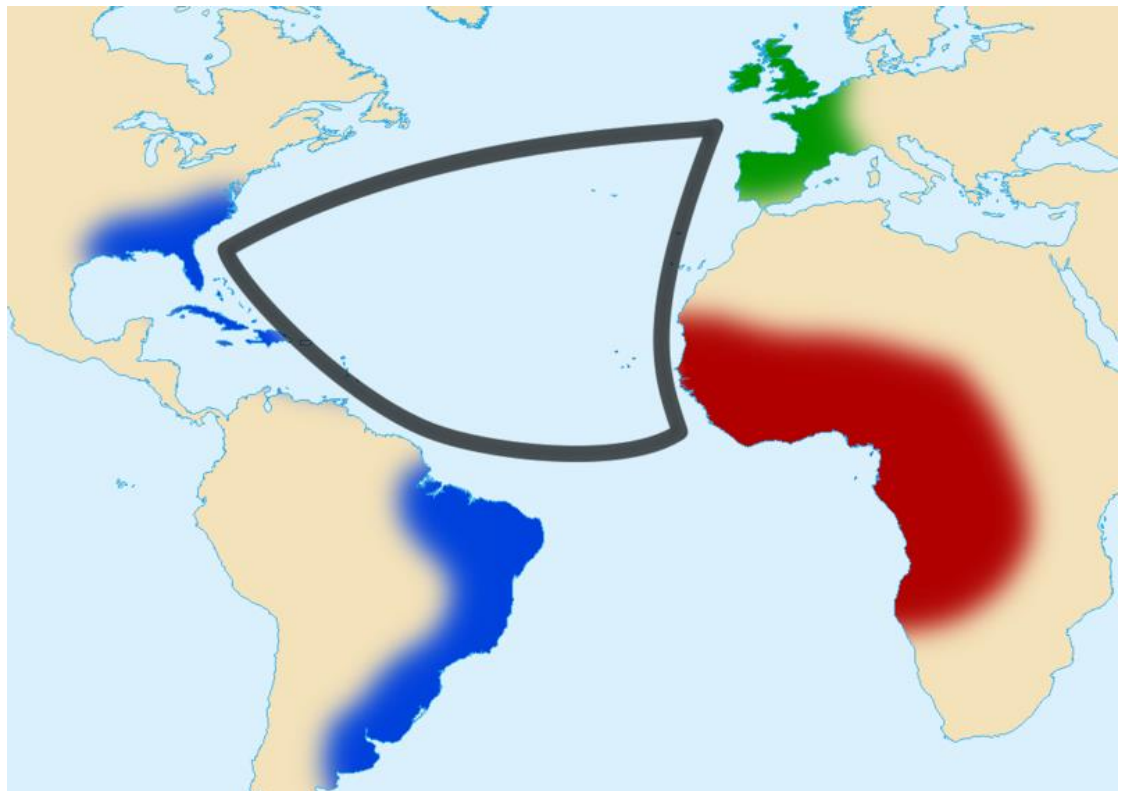

Begge billeder er hentet fra Wikipedia

3. **Genfortæl historien om Stavnsbåndet.** Kom ind på indførelsen, hvem blev berørt, hvordan blev de påvirket, og hvad var formålet med at afskaffe stavnsbåndet igen og indføre reformer af landbrugssamfundet i slutningen af 1700-tallet?
4. Tv-udsendelsen hedder *"Enevælde og oplysningstiden"*. **Hvad dækker ordet "oplysningstiden" over, og hvad får det af betydning for kommende generationer?**

5. Brug illustrationen (selvom de har "glemt" at farve Danmark/Norge grøn) neden for til at redegøre for slavehandlen. Kom først ind på hvor og hvorfor Danmark oprettede kolonier, dernæst undersøges forholdene for slaverne og endelig beskrives hvorfor og hvordan slaveri til sidst blev forbudt? Ekstra opgave: Findes der slavelignende forhold i verden i dag?

Illustrationen er hentet fra Wikipedia

Svar på elevspørgsmål:

Ad 1) Kongen fik mange fordele: kontrol over militæret og ret til at opkræve skatter, adlen fik færre rettigheder: mistede sin skattefrihed (men slap for obligatorisk krigstjeneste) og sin politiske indflydelse. Borgerne kunne nu besætte alle stillinger i staten, få politisk indflydelse og selv blive ejere af fx gamle adelige ejendomme. Flertallet af bønderne oplevede ikke de store forandringer.

Ad 2) Svarene hentes på wikipedia i bunden af siden "*Danmarks rigsvåben*".

Den store forskel på kongekronerne efter enevældens indførelse: Frederik IV er enevældig konge og kronens takker vender indad og bøjer sig for kongetegnet, rigsæblet. De fire andre samfundsgrupper (adel, kirke, borgere og bønder) skal bøje sig for kongemagten, lyder symbolikken nok. Christian IV's krone er modsat åben og de andre samfundsgrupper (læs: kirke og adel) er mere selvstændige.

Ad 3)

Stavnsbåndet blev indført i 1733 efter pres fra landets godsejere og militæret. Stavnsbåndet betød, at alle danske mænd på landet var bundet til deres hjemstavn fra de var fire til de var 40 år gamle. Nærmest på livstid. Grunden var, at militæret skulle bruge soldater til landmilitsten og godsejerne arbejdskraft. Landboreformerne (og stavnsbåndets ophævelse 1788) betød gevinst for de rigste bønder på landet, i form af selvstændighed og køb af egen privat ejendom. Fattigere folk på landet tabte bl.a. landbyfællesskab og havde svært ved at overleve i de tidlige år efter reformerne.

Ad 4) Oplysningstidens forfattere, videnskabsmænd, kunstere mv. åbnede langsomt op for en samfundskritik af fx styreformere, en religionskritik af fx normer og fortællinger og også en videnskabelig kritik indenfor astronomi, fysik, kemi, geologi og biologi voksede frem. Oplysningstidens tanker har skabt fremskridtstro i alle livets sammenhænge, men også i dag farlig forskning indenfor genetik (arvelære), biokemi, anatomi, evolutionsteori mv.

Ad 5) Grundlæggende betyder slaveri, at et menneske er et andet menneskes ejendom, og noget man så kan handle med. Slaven er retsløs i moderne betydning. Igennem hele menneskehedens historie har der været slaver og slavehandel. Danmark kom med i trekantshandlen i 1600-tallet for at tjene penge, og pga. den manglende arbejdskraft i Sydamerika blev ca. 100.000 afrikanere, af danskerne, fanget og fragtet over Atlanterhavet og solgt videre som slaver og arbejdskraft til plantageejere. Produkter fra de Vestindiske øer blev siden videresolgt i København til store summer. I 1792 forbød Danmark slavehandlen med en indfasningsperiode på 10 år, så forbuddet i realiteten først trådte i kraft i 1803. De vestindiske slaver gjorde oprør i 1848, og Danmark underordnede sig deres krav og frigav slaverne. Ekstra opgave: fx børnearbejde, kvindehandel, gældsslaveri mv.

Supplerende materialer

- Besøg <https://ucc.dk/cfu/fag/historie/ideer-til-undervisning> for inspiration til yderligere undervisning.
- Se især historiekanonpunkterne "[Statskuppet 1660](#)", "[Stavnsbåndets ophævelse](#)", "[Bastilliens Fald](#)" (ift. Oplysningstiden) og "[Ophævelsen af slavehandlen](#)".